

DEPORTAT: EUGENI VIDAL FORCADA

PARAULES CLAU:

Escola Industrial de Terrassa, ARC, exili, deportació, Septfonds, CTE, Stalag, Mauthausen, Gusen, Eduard Boada Oliver, Manel Font, Jaume Morera.

Eugeni Vidal Forcada¹ va néixer a Terrassa el 28 de desembre de 1903. Els seus pares tenien uns quants telers a casa seva, i més endavant van obrir una botiga de confecció.

L'Eugeni Vidal va cursar els estudis elementals de "Teoria de Teixits" a l'Escola Municipal d'Arts i Oficis, ubicada en el conjunt de l'Escola industrial de Terrassa.²

L'Escola Municipal d'Arts i Oficis de Terrassa es va inaugurar el novembre de 1886 i va suposar un pas important per a la formació d'obriers qualificats que s'integrarien fàcilment en la extensa indústria tèxtil local. Inicialment, es va ubicar en el Reial Col·legi Terrassenc i es va convertir en la segona escola que existia a Catalunya, després de la de Barcelona.

A principis del segle XX es va aconseguir que els estudis tècnics superiors arribessin

a Terrassa –fet que es va aconseguir per la implicació del diputat terrassenc Alfons Sala– i es va crear l'Escola industrial de Terrassa amb dotació econòmica a càrrec de l'Estat. Aleshores, l'Escola municipal d'Arts i Oficis de Terrassa va traslladar-se al nou edifici.

Les classes es feien en horari nocturn, per afavorir els nois que havien de treballar durant el dia. Aquestes eren gratuïtes si els pares no guanyaven més de deu rals diaris, mentre que la resta de famílies pagarien la quantitat que fixés l'Ajuntament.

A principis dels anys trenta, l'Eugeni treballa com a teòric de teixits a l'empresa tèxtil Astals, Altanell, Taló d'Olesa de Montserrat. Aleshores, a causa de les dificultats de transport, es quedava a viure a Olesa, en una casa de dispesers, i

Eugeni Vidal i Rosa Jové. 1932 aprox.
Font: M. Rosa Vidal.

¹ Entrevista a M. Rosa Vidal Jové, filla d'Eugeni Vidal Forcada, març 2021, dins del projecte *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

² Agraïm l'interès de Pepita Fraga Martí, de l'àrea acadèmica de l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial de Terrassa, per buscar informació de l'Eugeni Vidal.

el cap de setmana tornava a Terrassa. Segons la nostra informant³, en aquella època hi havia més d'una casa que allotjava dispesers, la majoria, treballadors de fora que treballaven a la indústria local. "Ca la Miqueleta" era una d'elles, on es va allotjar un temps l'Eugeni.

L'any 1934 es casa amb Rosa Jové Muntané, nascuda a Olesa de Montserrat, el 29 de setembre de 1912, que treballà molts anys de teixidora a l'empresa Joan Dalmases i cia. Vivien al carrer Anselm Clavé i van tenir una filla, la M. Rosa, la nostra informant.

L'Eugeni Vidal va ser regidor de l'Ajuntament republicà en els darrers anys de la Guerra Civil. Estava afiliat a Acció Catalana Republicana (ACR), un partit moderat que ocupava l'espai centrista republicà. ACR va sorgir el març de 1933, a partir de la reorganització del Partit Catalanista Republicà i serà dirigit per Lluís Nicolau d'Olwer i Martí Esteve. Tot i que va ser un partit minoritari, va tenir un pes important en la vida política catalana. ACR formà part del Front d'Esquerrers de Catalunya, coalició de partits antifeixistes que guanyà les eleccions del febrer de 1936, fet que va permetre el restabliment de la Generalitat de Catalunya i el retorn del president Companys i consellers que estaven empresonats. Martí Esteve retornà a la conselleria de finances que havia ocupat ja a l'any 1934. *La Publicitat* era l'òrgan de premsa d'ACR: *diari de gran qualitat, que tenia un tiratge situat entre els 30.000 i 40.000 exemplars, xifra que superava àmpliament l'àrea d'influència del partit*⁴.

L'Eugeni entra per primer cop al govern municipal d'Olesa de Montserrat, com a representant d'ACR, el 28 de maig de 1937, quan es fa efectiva la renúncia al càrrec que l'alcalde Miquel Matas Estebanell havia presentat temps enrere. Ramon Parera Figueras, serà elegit alcalde, ambdós d'ERC. L'Eugeni serà elegit regidor-conseller quart i president de la Comissió de cultura.

El 27 de maig de 1938, es torna a reestructurar el govern municipal, ara presidit per Jaume Garriga Colom d'ERC. La nova corporació municipal aglutina les diferents forces polítiques i sindicals locals amb la presència de membres d'ERC (6 regidors), de la CNT (6 regidors), PSUC, (6 regidors), ACR (2 regidors)⁵ i UR (2 regidors).

La majoria dels membres nomenats accedien per primera vegada a l'Ajuntament. Com remarca Oriol Dueñas en parlar del nou consistori,

Del consistori anterior, compost per vint persones, només 8 van repetir en el càrrec. Aquest aspecte es devia a la retirada de molta gent, ja que la vida municipal produïa força tensions i maldecaps que acabaven provocant cansament i estrès. Entre aquestes situacions de desgast destacaven el tema dels refugiats –el qual provocava conflictes amb la gent del poble i molts problemes econòmics, la crisi econòmica que patia el consistori, i sobretot les baralles internes entre els diferents grups polítics.

³ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

⁴ MOLAS, Isidre (1977) *El sistema de partits polítics a Catalunya (1931-1936)*. Barcelona, Edicions 62. Llibres a l'abast, 103, pàg.74

⁵ Manel Escarp és l'altre regidor d'ACR.

Una altra de les causes fou la marxa al front, en ser cridada la seva lleva, d'alguns membres de l'ajuntament precedent.⁶

L'Eugeni Vidal segueix com a conseller regidor quart i com a president de la comissió permanent de cultura i forma part de la Comissió de finances, Comissió d'Agricultura i Proveïments com a vocal.

Mesos després de formar-se el nou consistori, es produí un enfrontament entre la CNT i ACR, el partit on militava l'Eugeni Vidal. La CNT, de la mà del seu representant Josep Valldeperas, no estava d'acord que el partit d'Acció Catalana Republicana, que tenia pocs afiliats a Olesa, tingués un representant en la comissió de Govern Municipal –es referien a Eugeni Vidal– igual que la CNT que, en canvi, comptava amb un gran nombre d'afiliats a la població. També, posava en dubte l'organització d'ACR a la població ja que opinava que no estava legalitzada la seva situació perquè no tenia domicili ni local obert. En aquest plantejament, el PSUC també hi estava d'acord. El representant d'ACR, Manel Escarp, rebutjà aquesta acusació al·legant que: *el Partit d'Acció Republicana funciona aquí amb tota legalitat conforme pot demostrar-se abastament.*⁷

L'alcalde Jaume Garriga rebutjà encetar qualsevol discussió sobre aquest tema perquè considera que s'hauria d'haver plantejat en el moment de la formació del nou Ajuntament i no al cap d'un temps.⁸

L'Eugeni va deixar el càrrec al cap de pocs mesos ja que al mes d'octubre de 1938 es va haver d'incorporar a l'Exèrcit republicà en ser mobilitzada la seva lleva. En uns moments difícils pel curs de la guerra les autoritats es veieren obligades a recórrer a totes les quintes possibles davant la manca d'homes i de l'aïllament en què es trobava Catalunya, d'aquí, la mobilització dels més joves, la *lleva del biberó* i l'anomenada també *lleva del sac*, formada per homes, com l'Eugeni, de més de trenta anys.⁹

La M. Rosa conserva moltes de les cartes que el seu pare va escriure quan va marxar d'Olesa per incorporar-se a l'exèrcit republicà i també les que va escriure des de l'exili. Això ens ha permès traçar la seva trajectòria –amb alguna o altra llacuna– des que marxa d'Olesa l'any 1938 i on mai més, per desgràcia, tornaria.

Com dèiem abans, en ser mobilitzada la seva lleva a l'any 1938, l'Eugeni és destinat a la 30 Divisió, 131 Brigada, 523 Batalló, ubicada al poble de Bellvís, al Pla de l'Urgell. Aquesta població –juntament amb altres de la zona – es convertí en un lloc estratègic en la defensa del front del Segre ja que tenia la funció d'actuar com a contenció de les tropes franquistes en cas de desfeta d'aquest front i amb aquest objectiu el poble es va emmurallar,

⁶ DUEÑAS, Oriol (2007) *La Violència d'uns i altres. La repressió de la guerra i la postguerra 1936-1945: el cas d'Olesa de Montserrat*. Publicacions Abadia Montserrat. Col·lecció Abat Oliba núm. 277, pàg. 254.

⁷ Actes municipals 1936-1939. AHMO

⁸ Ibídem

⁹ SALVADÓ POY, Roc. "La Batalla de l'Ebre, consciència i record". UNED. *Recerca*, 14 (2012), pàg 383. ISSN 1135-6014.pdf

Aquí estem bé, encara que tenim als feixistes a uns 300 metres no ens molesten, sols tiren algun tret de tant en tant que nosaltres driblem *desde* dintre els parapets de manera que si no és per una imprudència, pot dir-se que degut a la construcció d'aquests parapets no poden tocar-te, jo ja vaig en compte de no cometre'n cap, seguint al peu de la lletra les instruccions dels companys que fa ja dies que hi són i dels superiors *jefes* que ja et guien sempre perquè no et passi res.¹⁰

Bellvís, 16 novembre de 1938

L'Eugeni, però, té l'esperança de tornar aviat a casa perquè pateix una malaltia (pleuritis) i pensa que això portarà que el declarin inútil per a la guerra o, si més no, que el destinin a serveis auxiliars, menys perillosos. A mitjans de novembre de 1938, les autoritats militars l'envien a l'Hospital Militar de Cervera –ubicat en l'edifici antic de la Universitat– on hi estarà un parell de setmanes. El 2 de desembre és traslladat a Caldes de Malavella, a l'Hospital Militar per seguir un tractament i ser avaluat pel Tribunal Mèdic Militar de Girona, que és qui ha de decidir la sort de l'Eugeni. La Rosa va obtenir permís per anar-lo a veure quan estava a l'hospital de Cervera i de Girona. Cap dels dos sabia que mai més es veurien.

Eugeni Vidal i Rosa Jové. 1932 aprox. Font: M. Rosa Vidal.

Mentre, ell i la seva família es mouen per enviar-li els certificats mèdics i buscar alguna recomanació que el tregui del front o que sigui destinat a realitzar serveis auxiliars. Finalment, però, és declarat apte i es veu obligat a retornar al front. No cal dir la decepció que això suposa per l'Eugeni i la seva família, tal com ho fa constar en la carta que escriu, on també hi llegim la seva frustració i alhora indignació:

(...) He estat declarat útil per tots els serveis per *lo* que estic fora de l'Hospital i m'han passat al CRIM¹¹ en espera de que em destinin, com sempre s'han fet un sens fi de barbaritats doncs a molts, molts malalts també els han donat per bons, ja es deia per aquí que no calia forjar-se gaires il·lusions per quant hi havia una ordre als metges d'enviar gent amunt, doncs *casi* bé pot dir-se que ni m'han mirat, es veu que aquesta gent deuen ésser segurament del partit socialista (...) i a en Santaló per lo vist li varen fer cas de la recomanació que ell...¹²

Girona, 2 gener 1939

¹⁰ Arxiu M. Rosa Vidal

¹¹ Centre de Reclutament, Mobilització i Instrucció.

¹² Arxiu M. Rosa Vidal.

L'Eugeni demana a la Rosa que no defalleixi i que no mostri el seu disgust a fora de casa, així no donarà aquest gust a segons qui del poble,

Sols una cosa et demano, Rosa meva, i és que no desesperis i procuris cuidar-te i així també podràs cuidar bé aquest angelet nostre perquè així el dia que *poguem* reunir-nos per sempre més, estiguis bé per poder recomençar la nostra vida que ara s'ha hagut d'interrompre a desgrat nostre i que procurarem per tots els mitjans viure-la només l'un per l'altre (...) no et desesperis i procura també, encara que tinguis la teva pena, no la demostris a fi de no donar satisfacció a molts que et faran la gara-gara i per dintre se'n riuran, procura per tots els mitjans tranquil·litzar-te (...) si sents pena, no la demostris fora de casa a fi que no hi hagi ningú que en tingui satisfacció.¹³

Girona, 2 gener 1939

L'Exili a França: el Camp de SEPTFONDS

La darrera carta que la família conserva de l'Eugeni escrita des de Catalunya data del 7 de gener de 1939 i en aquesta explica que està pendent de destinació. Així vol dir que s'incorpora al front de guerra just poc abans que la guerra acabés per l'avenç de les tropes franquistes. L'Eugeni es veu obligat així a escapar amb les tropes republicanes que inicien el mes de febrer la retirada cap a França.

Prop de mig milió de persones, tant militars com civils van fugir cap a França i en arribar, foren internats en els diferents camps improvisats a l'altra banda de la frontera. Sabem que l'Eugeni arriba a França el 15 de febrer de 1939.¹⁴

En travessar la frontera francesa, l'Eugeni és internat al camp de la Tor de Querol i posteriorment és traslladat al camp de Septfonds, situat al Departament del Tarn i Garona, al sud de França, on hi romandrà nou mesos, aproximadament. Les autoritats franceses, de cara a descongestionar els camps inicials davant la gran allau humana que intenta entrar al país fugint de les represàlies franquistes, obren el mes de març de 1939 un nou camp al municipi de Septfonds, indret que es tria perquè es troba relativament aïllat dels centres urbans i alhora és de fàcil accés per carretera i ferrocarril. El camp es construeix en un lloc conegut com el "Camp de Judes", que es troba prop del poble. Els primers presoners republicans arriben el 5 de març de 1939 i són ubicats en un campament provisional, exposats a les inclemències del temps. Les condicions de vida però no seran gaire millors en les 45 barraques que poden acollir 350 persones cadascuna. En pocs dies s'acumularà una població considerable, de prop de 16.000 persones.¹⁵

¹³ Arxiu M. Rosa Vidal

¹⁴ Així ho comunica a la seva família en una carta datada l'11 d'abril de 1939.

¹⁵ JORNET, José (dir). (2006). *Republicans espanyols a Migdia-Pirineus. Exili, història i memòria*. Generalitat de Catalunya, pàg. 325

A Septfonds l'Eugeni va coincidir amb altres olesans com el Manel Font, el Moragas, el Jaume Morera, i un tal Napoleó. També hi ha el seu amic l'Eduard Boada Oliver que va arribar a Septfonds el mes d'octubre de 1939, quan va ser traslladat des del camp d'Adge i on hi va arribar enrolat en una Companyia de treballadors estrangers.¹⁶ A partir d'ara, ell i l'Eugeni estaran sempre junts, fent el mateix recorregut, i tenint, malauradament, el mateix destí tràgic. Com ens explica la M. Rosa,

L'Eugeni va donar aquesta foto a un amic que va sortir de Septfonds perquè la portés a la família. 1939

Primer van estar a Septfonds, després a un altre camp francès que va ser on els van agafar quan van entrar els alemanys i després els van portar a Mauthausen i d'aquí a Gusen. El meu pare va morir a l'agost i l'Eduard al novembre. Un donava notícies de l'altre i les cartes arribaven a vegades en el mateix paquet. Jo recordo molt que de petita anava a casa els Boada i explicaven si avui havia escrit l'Eduard, avui l'Eugeni... i va haver sempre molta amistat perquè sempre van anar junts.¹⁷

Les cartes des de l'exili estan escrites en castellà: un idioma que es veurà obligat a utilitzar per poder passar la censura franquista.

A Septfonds se li assigna el pavelló núm. 18, grup núm. 28. L'Eugeni explica a la família que es troba en un camp de concentració en un país que sempre plou i sense sol, però que espera tornar aviat quan se li presenti l'ocasió. També els diu que no disposa de gaire diners, ni tan sols per enviar una carta:

(...) por esto escribo esta a ver si corre mejor suerte, toda vez que por la falta de 2,25 francos que importa el sello para mandar una carta a España, la mando sin sello, por lo que al recibo tendréis que abonar el franqueo.¹⁸

Septfonds, 11 d'abril de 1939

L'Eugeni intenta tirar endavant com pot. Aviat es veu obligat a vendre el rellotge, l'estilogràfica i l'anell, bàsicament per poder comprar menjar. Més endavant, tindrà la sort de disposar dels diners que li envia un familiar que viu a París amb qui es mostra molt agraït.

Setmanes després, sembla que la seva situació al camp millora, o almenys aquest és el missatge que vol fer arribar a la família.

Desde que vendí los objetos de valor i recibí el giro del primo Andrés, lo paso mucho mejor pues como que la comida que dan en el campo no es muy

¹⁶ Informació extreta de la carta enviada per Josep Seuva i Miquel Matas, olesans exiliats a França, el 26 de setembre de 1945 a la família de l'Eduard Boada. Arxiu, M. Rosa Vidal

¹⁷ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

¹⁸ Arxiu M. Rosa Vidal

abundante voy a comprar huevos y patatas en una cantina que hay en el campo y me hago buenas tortillas con patatas.

Septfonds, 25 maig de 1939

Le dices que si de momento vosotros no podéis devolver los francos que me ha enviado así que pueda normalizar mi situación que espero que será pronto iré a visitarlos y procuraré que los primeros dineros que gane sean para devolverle lo que hoy considero me ha prestado y que yo mientras viva me acordaré de su acción hacia mi en estos momentos tan malos que he pasado.¹⁹

Septfonds, 3 juliol de 1939

Rosa Jové i la seva filla M. Rosa. Fotografia que envien a l'Eugeni l'any 1939. Font: M. Rosa Vidal

Davant la ingent correspondència que generaven els refugiats republicans internats als camps i tenint en compte les dificultats econòmiques de la majoria d'ells, l'administració francesa instaurà més endavant –circular de l'1 de maig de 1939– el dret de cada refugiat a disposar de dos segells gratuïts al mes amb l'ànim de garantir el contacte d'aquests amb les seves famílies.²⁰ No sabem l'abast d'aquesta mesura, però, tres mesos més tard l'Eugeni escriu:

Como no me dejan echar sin sello las cartas y como me quedan pocos francos, escribeme tu a menudo y yo te contestaré cada dos o tres cartas²¹ (...)

Septfonds, 10 d'agost de 1939

¹⁹ Arxiu M. Rosa Vidal.

²⁰ GASPAR CELAYA, Diego. "Palabras de un exilio particular: de las CTE a los campos de exterminio nazis". *HISPANIA NOVA. Revista de Historia Contemporánea*. Núm. 14, 2016, pàg. 236

²¹ Arxiu M. Rosa Vidal.

En les cartes que escriu podem copsar la seva enyorança i el desig d'un retorn immediat. També reitera sempre la seva preocupació principal: que la seva família, especialment la seva dona i la seva filla, es trobin bé de salut,

Le dirás que su padre, aunque lejos, la quiere mucho y que nunca la olvida y que espera pronto el día que pueda llenarla de besos y dedicar por entero su vida a hacer una mujer de provecho y a lograr que a ella y a su madre, tu mi querida Rosa, no os falte nada y dedicaros todos los momentos que me deje libre el trabajo para haceros las dos mujeres mas felices de la tierra, pues querida esposa, dicen que la ausencia es la madre del olvido, pero los sabios que hacen las máximas esas, muchas veces se equivocan, pues ha faltado en mí que tuviera que separarme de vosotras para darme cuenta de que os quiero más todavía de lo que creía, pues debes creerme, al encontrarme tan lejos de vosotros he tenido que hacer un esfuerzo de voluntad para que la tristeza no me ganara y quebrantara mi salud y arrrelar en mí la esperanza que ha de llegar sin tardar el día venturoso que os tendré junto a mí y con esta esperanza he consumido la trsiteza para estar bien de salud, para que cuando llegue este día tan esperado no haya ninguna nube que entorpezca nuestra felicidad.²²

Septfonds, 28 maig de 1939

Com assenyala Dreyfus, la majoria dels refugiats espanyols conserven en la memòria la mateixa imatge de l'internament i coincideixen en recordar la tristesa i la monotonia dels dies, la desesperació i la inquietud que els destruïa físicament i moralment.²³

(...) porqué tu bien puedes hacerte cargo, querida esposa, que vuestro recuerdo es lo que me da ánimos para ir soportando esta vida de parásito que hacemos en el campo, y aguardar el día para mi tan deseado de poder teneros entre mis brazos ...²⁴

Septfonds, 25 maig 1939

L'amor cap a seva dona el reitera al llarg de totes les cartes amb un llenguatge ple de tendresa, fent palès que l'enyorava més del que podia suportar. Com ens explica la M. Rosa²⁵, el seu pare quan firmava resseguia el seu nom fent un gargot amb les inicials RJ, Rosa Jové, la seva esposa.

Firma de l'Eugeni en les seves cartes, on es pot veure les inicials RJ, el nom de la seva esposa.

²² Arxiu M. Rosa Vidal

²³ DREYFUS- ARMAND Geneviève (2000), *El exilio de los republicanos españoles en Francia. De la guerra civil a la muerte de Franco*. Barcelona. Ed. Crítica, pàg. 67

²⁴ Arxiu M. Rosa Vidal.

²⁵ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

Molts exiliats van tornar a Espanya davant les dures i precàries condicions de vida existents als camps francesos i les pressions del govern francès, que més d'una vegada van forçar la seva repatriació. L'agost de 1939 ja havien tornat 250.000 refugiats, refiats que no els passaria res. Per contra, el nombre de repatriacions va disminuir a partir d'aquest moment i uns 180.000 refugiats republicans, els més compromesos política o sindicalment, restaren a França, conscients, per la informació que els arribava, que el seu a retorn a Espanya suposaria el seu empresonament o internament en un camp de concentració, la tortura o la mort. Mentre als camps els internats s'organitzaven per difondre aquesta informació que mostrava la crueltat del règim, l'ambaixada franquista llançava missatges per incitar als espanyols que residien a França a tornar a "aquellos que no tienen que reprocharse ningún crimen" "aquellos que tienen la conciencia limpia y un pasado honesto".²⁶

L'Eugeni manifesta en diferents cartes el seu desig de retornar aviat. Utilitza expressions a favor del règim franquista. No hem d'oblidar que les cartes que arriben a Olesa sempre estan obertes i, per tant, cal assegurar-se que el seu discurs no mostri cap matís que pugui mostrar la poca simpatia que sent per un règim que l'ha obligat a fugir, a patir tantes penalitats i a allunyar-se de la seva família, que era el que el feia patir més. El més important era tornar a casa i calia aplanar el camí per aconseguir-ho.

Anvers del sobre de la carta enviada des de Septfonds on veiem que ha passat per la censura militar. 2 juny 1939. Font: M. Rosa Vidal.

Com que les cartes passaven per la censura, posava "viva Franco, viva España" per assegurar-se que arribessin i acostumaven a estar obertes²⁷.

En les seves cartes es mostra convençut que aviat els repatriaran. Parlant de Jaume Morera, olesà que es troba amb ell, diu,

(...) recuerdos de su hijo Jaime (es refereix al Jaume Morera) que se encuentra aquí conmigo, podéis decirle que se encuentra bien de salud y con ansias de poder abrazarlos pronto y que para que así sea procuran si pueden obtener un pase para volver que según dicen, alguno ha salido del campo con papeles venidos de aquí España y si vosotros podéis obtenerlos para mi vendríamos los dos juntos.²⁸

Septfonds, 11 de maig 1939

²⁶ DREYFUS- ARMAND Geneviève (2000), Op. cit., pàg. 77

²⁷ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

²⁸ Arxiu M. Rosa Vidal

En mi última carta os hablaba de que había quien salía del campo, cosa que hasta ahora no había salido ninguno, eso es con unos documentos que les envían de España, pagándose ellos el viaje hasta la frontera, si vosotros podéis lograr esos documentos y estuvierais en condiciones de mandarme unos 350 francos que cuesta el viaje hasta la frontera podría regresar más pronto, si no estuvierais en esas condiciones, esperaré el día que nos manden todos que entonces seguramente el viaje no costará nada, pues por aquí hasta ahora se han puesto muchos obstáculos a que saliera gente hacia España.²⁹

Septfonds, 14 de maig de 1939

(...) ya que se dice que todos los catalanes los llevan a un campo que está no muy lejos de la frontera para así organizar las remesas para España, para mayor facilidad en los transportes.³⁰

Carta des de Septfonds, 25 maig 1939

(...) muy pronto dicen que van a repatriar-nos y que van a hacer una selección de los ya quieren ir a Méjico, ahora que por el ambiente que corre por aquí, no sé lo que será en otros campos, creo que no necesitan muchos barcos pues a pesar de todo la inmensa mayoría antes de tomar una resolución se acuerdan que son españoles y que nuestro deber de buenos españoles es contribuir a la grandeza de nuestra querida España (...) así es que si se confirman estos rumores, creo que ha de tardar poco que llegue el momento tan deseado de podernos abrazar.³¹

Carta des de Septfonds, 1 juny 1939

Manel Font, un altre olesà que es trobava amb ell, aconsegueix sortir del camp de Setpfonds el 5 de juny de 1939 per ser repatriat a Espanya. L'Eugeni ens detalla el moment de la sortida,

Pues como te digo, ayer, cuando estuvimos de tertulia él no sabía nada y esta mañana lo han llamado por el micrófono donde se encontraba un individuo que no se quién era, por cuanto los amigos que estaban junto con él no me han sabido dar cuenta, quien le ha entregado la documentación necesaria y con una carta de su madre en que le decía que fuera con ese individuo que era de entera confianza y que le llevaba la documentación y lo necesario para llevarlo a su casa, como te digo él ha hecho lo necesario para poderse despedir de mi, pero como te digo, yo estaba en otra barraca, ve a verlo cuando él esté aquí y les das las gracias por su atención, y él te podrá explicar cómo es verdad que a pesar de todo cuanto he pasado me encuentro perfectamente de salud.

Creo que no tardará muchos días en que van a salir expediciones para España, pues ya están en este campo haciendo las fichas correspondientes y creo que cuando terminen las fichas van a hacer la selección y así como ahora, a más de la documentación, es necesario poseer los francos necesarios para el viaje hasta la frontera española.³²

Setpfonds el 5 de juny de 1939

²⁹ Arxiu M. Rosa Vidal

³⁰ *Ibidem*

³¹ *Ibidem*

³² *Ibidem*

En Jaume Morera, un altre company seu, sortirà del camp el 12 de juliol de 1939 per tornar a Olesa de Montserrat. L'Eugeni té els seus dubtes i finalment no torna.

Segons la M. Rosa,

El Morera sempre m'explicava: el teu pare, quan jo li vaig dir que marxava, em va donar una rajola de xocolata per a tu, però tenia tanta gana que me la vaig menjar jo!... Sempre em parlava de la rajola de xocolata que no em va poder donar.³³

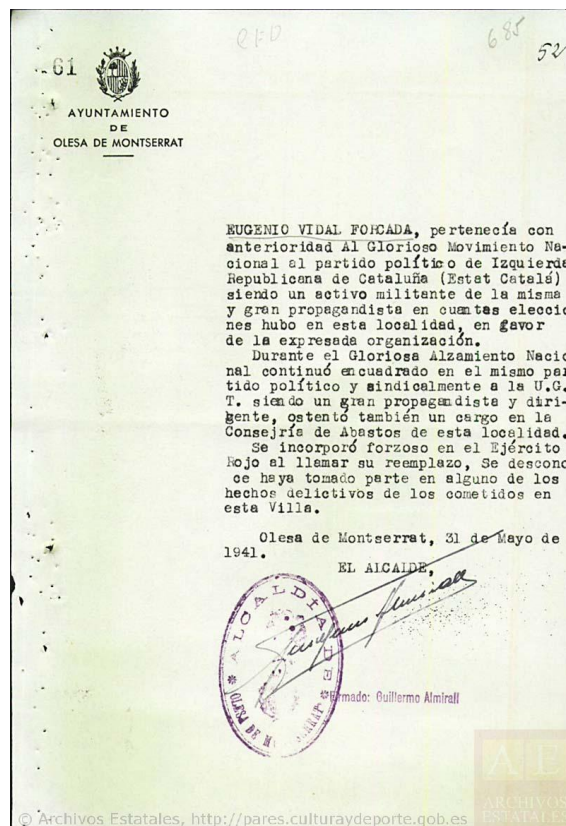
Els qui viuen sota la dictadura franquista saben que el seu retorn és perillós, haver format part del govern municipal republicà, és motiu suficient per patir la duresa de la justícia franquista. Efectivament, en la Causa General seguida contra molts olesans s'acusa l'Eugeni, al costat d'altres companys del govern municipal, d'emetre paper-moneda durant la Guerra Civil, fet que era legal en aquells moments per tal de superar les dificultats financeres pròpies de temps de guerra.

Informe emès per l'alcalde on s'acusa l'Eugeni Vidal i altres membres del consistori d'emetre paper moneda durant la Guerra Civil. Maig de 1941. Causa General. Archivo Histórico Nacional.

En l'informe personal emès per l'alcalde i que reproduïm a continuació consta que és d'ERC. L'alcalde confon el partit d'Acció Catalana Republicana, ACR, on ell militava, amb el d'Esquerra Republicana. Una mostra més de la frivolitat franquista a l'hora d'elaborar uns informes que podien portar les persones a la presó o fins i tot a la mort. En aquest document se l'acusa d'un "fet greu" com és el d'haver participat entusiàsticament en les eleccions i ser membre de la UGT, fets, com sabem, totalment legals en qualsevol estat democràtic.

³³ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

Informe de l'alcaldia de l'activitat política de l'Eugeni Vidal abans del "Glorioso Movimiento Nacional". Maig de 1941. Causa General. Archivo Histórico Nacional

Malgrat les repatriacions, el nombre de refugiats als camps seguia essent elevat i suposava un cost de manteniment important, alhora que l'opinió pública es trobava dividida entre aquells que els consideraven una càrrega i els menyspreaven i aquells, els que menys, que defensaven que calia protegir i solidaritzar-se amb aquelles persones que havien mantingut una lluita contra el feixisme i que ara mereixien un tracte digne.

A partir de la primavera de 1939, el govern francès creu que és l'hora d'aprofitar tot aquest potencial humà com a mà d'obra i impulsa la contractació dels refugiats espanyols en el sector agrícola i industrial. El govern Daladier decreta el 12 d'abril de 1939 que tots els estrangers apàtrides o els que demanin asil, han de complir un període de treball similar al servei militar que complien els joves francesos.

Es creen també les companyies de treballadors estrangers, CTE, destinades a tasques de fortificació, neteja de trinxeres i construcció de camps en les zones frontereres. Les CTE eren unitats militaritzades formades per 250 persones aproximadament dirigides per oficials de l'exèrcit francès i els seus membres cobraven un petit sou. L'amenaça de la guerra fa que el govern francès freni les repatriacions dels refugiats espanyols i vulgui destinar aquesta mà d'obra en tasques de defensa nacional i en cobrir les vacants provocades per la mobilització dels joves francesos. Els camps de refugiats republicans es van començar a

buidar progressivament i milers d'homes foren dispersats geogràficament. A l'abril de 1940 hi havia 55.000 republicans espanyols a les CTE.

L'Eugeni s'allista en una CTE i surt del camp de Septfonds el novembre de 1939. El trobem treballant al camp. Segons la M. Rosa, *el pare deia: quan vindré podré fer de pagès, ja que els meus avis eren pagesos*.³⁴

Estoy en una granja y en ella nos dedicamos a trabajos de campo y de bosque, de manera que me estoy entrenando y cuando venga podré ayudar al padre porque estaré entrenado a ello, comemos muy bien y el trabajo no es muy pesado, pues de momento nos dedicamos a la cosecha de la remolacha que aquí hay unas grandes extensiones, por ahora me prueba mucho pues comemos, como te digo, bien, bebemos vino y podemos también fumar.³⁵

Carta des de la CTE, 26 novembre de 1939

La CTE es va desplaçant d'un lloc a altre quan els seus membres acaben la feina assignada. L'Eugeni no té una direcció fixa, *ahora estamos trabajando en una granja y dentro de pocos dias tenemos que ir a otro sitio*³⁶. Aquesta mobilitat de la CTE fa que durant tres mesos no es pugui comunicar amb la família. Davant d'aquesta situació, demana a la família que remetin les cartes seves i les de l'Eduard Boada a Josep Seuva³⁷, olesà que té residència fixa a Toulouse, per assegurar-se que li arribin. En Seuva ho té més fàcil per localitzar-los i enviar-los les cartes i sabem també que, si podia, els enviava diners.

Mes endavant, l'Eugeni és destinat a treballar en unes oficines on fa d'escrivent sota les ordres dels militars francesos. Segurament, els seus coneixements de francès, el van ajudar a trobar una destinació millor. Com ens explica la M. Rosa, la seva filla,

Resulta que el meu pare sabia molt bé el francès, perquè tenia família a França, i el van deixar a les oficines, amb els militars francesos, i no va fer de pagès, el temps que d'allò... fins que van entrar els alemanys i els van agafar tots.³⁸

Les condicions de treball en aquets companyies també eren molt dures, però almenys els refugiats podien gaudir d'unes relatives millores pel que fa a l'alimentació i allotjament.³⁹

(...) porque en la vida el que está mejor instruido tiene siempre mayores probabilidades, pues el caso mío es bien palpable y si yo no hubiera preocupado de instruirme y estudiar la Gramática Francesa, hoy no podría ocupar el cargo que ocupo y tendría que hacer trabajo de peón, y así tengo mejor faena y buena consideración pues como puedes bien comprender hago los imposibles para

³⁴ M. Rosa Vidal Jové, entrevista citada.

³⁵ Arxiu M. Rosa Vidal.

³⁶ Carta del 26 novembre de 1939. Arxiu M. Rosa Vidal.

³⁷ L'Eugeni escriu Seuba.

³⁸ M. Rosa Vidal Jové, entrevista citada.

³⁹ FONT AGULLÓ, Jordi PAGÈS I BLANCH. 'Els camins de l'exili republicà en la història del segle XX i la preservació de la seva memòria: Exemple del Museu Memorial de l'exili (MUME)' a PAGÈS I BLANCH, Pelai (dir), (2014). *L'exili republicà als Països catalans. Una diàspora històrica*. Barcelona, Editorial Base, pàg. 82

quedar bien con los jefes franceses que son unas bellísimas personas y también conocen mi buena voluntad.⁴⁰

Carta des de la CTE , 21 de gener de 1940

Pel que explica l'Eugeni en les seves cartes, la vida en la CTE és millor que a Septfonds, al menys pel que fa a la seva situació personal. Ens diu que està ben considerat i rep un tracte molt correcte del seus superiors. Explica que mengen bé i no passen fred. L'Eugeni té les necessitats bàsiques cobertes, que és el que es valora més després de tants mesos de patiment. En aquestes cartes, l'Eugeni es mostra optimista i, després de les penalitats viscudes, aquesta situació li permet suportar millor la tristesa d'estar allunyat de la família, especialment de la seva dona i la seva filla.

Ho podem llegir a continuació:

Hoy he visto un muchacho que ha recibido un paquete y ha recibido una longaniza del cerdo de su casa, si vosotros tuvierais alguna cosa por aquí y no tuvierais que ir mal, me haría mucha ilusión el que me la enviarais, eso si no tienes que *estalviarla* vosotros; dirás amada esposa que soy un chiquillo con esos caprichos pero no sabes tu la ilusión que uno tiene después de tanto tiempo de penosa ausencia de recibir una cosa y comerla, sabiéndola hecha de los seres que uno más aprecia, ya que por hambre no te la pediría pues no me levantó ninguna comida de la mesa con apetito y a más me haría mucha ilusión el recibir el paquete y poder llevar a la mesa para "l'hors d'oeuvre", entremeses, una longaniza de aquí, ya que como te digo, yo como en la mesa junto con los jefes franceses y cuando ellos reciben paquete, que es a menudo, lo ponen en la mesa para todos, mira aquí comemos muy bien Ya que tenemos entremeses y postre a todas las comidas, un plato de carne y otro de habichuelas, lentejas o cualquier otro legumbre y yo aún tengo la ventaja de que en nuestra cocina hacen la comida solo para 15 y ya se sabe siempre sale mejor que haciéndola para 200 como hacen en la cocina general ya que nosotros por el trabajo comemos a deshoras.⁴¹

Carta des de la CTE, 12 març 1940

En aquesta altra carta ens dona més detalls de com és el lloc on està,

(...) Mi vida es siempre lo mismo, vivo en una planta baja, creo que ya te lo comunico en otra, pues a lo primero que vine en este pueblo estaba en una buhardilla, que ya te había dicho tenía un parecido a la de la Zarzuela *Los Bohemios*, estamos cómodamente instalados pues tenemos buena cama, con sommers y colchón;, de día levantamos las camas y queda convertida la habitación en salón comedor, la comida que nos dan es buena y abundante, en este país hace mucho frio pues nieva muy a menudo (...), al salir de casa, ya voy a la oficina y que para ir allí no tengo más que traspasar la calle y también trabajo con una magnífica estufa (...) de manera que lo único que me da pena es el tener que estar tan lejos de vosotras.⁴²

Carta des de la CTE, 21 de gener de 1940

⁴⁰ Arxiu M. Rosa Vidal.

⁴¹ Arxiu M. Rosa Vidal.

⁴² Ibídem

Perquè la família comprovi que està bé de salut els envia una fotografia, que és la que mostrem tot seguit. Com a anècdota, la M. Rosa Vidal ens explica que el pare de l'Eugeni, més endavant, va retocar la fotografia i li va canviar la caçadora que portava per una americana i un corbatí.

Després que la seva esposa rebés la fotografia, l'Eugeni respon amb aquestes emotives paraules,

(...) veo que mi ilusión para hacerme la foto no ha sido defraudada, ya que veo os ha producido la satisfacción que yo esperaba, y tal como te digo ya en una anterior mía, dentro de unos días que habré recogido el dinero necesario me haré una fotografía que será mejor que la que os he enviado ya que como habéis podido comprobar no es una cosa perfecta esa fotografía que habéis recibido.

No sabes la alegría que me ha producido el relato que me haces de la impresión que ha hecho a nuestra amada hija ya que veo, como es mi mayor satisfacción, que mi hija adorada, a pesar de mi ausencia no me ha olvidado y eso lo debo a que mi amada esposa ha procurado siempre que en la pequeña imaginación de mi hija pequeña haya conservado vivo siempre el recuerdo de su padre. Bien sabes cuanto aprecio tus desvelos que me demuestran plenamente como tu cariño hacia mi no ha variado lo más mínimo.

Dices que al contemplar la foto encuentras mi aspecto triste y melancólico, es bien verdad, al posar ante la máquina que debía estampar mi imagen que debía venir a vosotros, mi pensamiento era fijo en vosotros y, claro, la imagen ha reflejado mi estado de ánimo en aquel momento, pero no te apenes, que si en este momento no pude ocultar mi estado de ánimo a la máquina y no salió sonriente como hubiera querido, pero no obstante no creas que esté faltado de moral, ya que si en aquel momento era vivo mi recuerdo en vosotros y mi cara refleja el sentimiento de añoranza de que solo podría estar entre vosotros con la fotografía, es vuestro vivo recuerdo que me da continuamente ánimo y fortalece mi espíritu para que la esperanza que me da vuestro recuerdo de que ha de llegar el día que os tendré entre mis brazos.

Tu carta me ha dado una inyección de fortaleza porque en ella veo cuan vivo es mi recuerdo en todos vosotros, mi familia estimada y me demuestra donde tengo mi verdaderos afectos.⁴³

Eugeni Vidal. Abril 1940. Font: M. Rosa Vidal

Carta des de la CTE, 24 abril 1940

⁴³ Arxiu M. Rosa Vidal.

Quan el 3 de setembre França declara la guerra contra Alemanya, en el marc de la Segona Guerra Mundial, moltes d'aquestes companyies de treballadors van ser destinades a tasques de fortificació al nord de França.

Segons el testimoni de Josep Seuva i en Miquel Matas, dos olesans exiliats, la companyia on es troben l'Eugeni i l'Eduard és la CTE 25, sector postal 103⁴⁴. Sabem que aquesta CTE va estar destinada a la línia Maginot –sistema de fortificacions construït durant l'època d'entreguerres a la frontera alemanya.

La situació dels refugiats espanyols es capgira totalment quan Alemanya envaeix França el juny de 1940 i els membres de les CTE són capturats pels alemanys.

l'Eduard i l'Eugeni van ser fets presoners pels alemanys el mes de juny de 1940 i traslladats a Epiral, al departament dels Vosgues. L'Eugeni és internat com a presoner de guerra al Stalag⁴⁵ VIII-C, a Sagan, Alemanya –en l'actualitat la ciutat de Sagan forma part de Polònia–, amb el número de matrícula 56.564. En aquest Stalag hi estarà uns mesos fins que a l'octubre de 1940 és traslladat, al Stalag XII-D Trier, prop de la ciutat de Trèveris, Alemanya.⁴⁶

Jo tinc dues cartes d'aquí. Quan va ser l'hora, els alemanys van dir, aquests són espanyols, nosaltres la guerra la tenim amb els francesos, que n'hem de fer d'aquests? I llavors va ser quan el cunyat del Franco, el Serrano Suñer, va dir que no en volien saber res i que els comptessin com apàtrides i llavors va ser quan els van portar a Mauthausen que era un camp d'extermini. Va ser molt fort, només t'haig de dir que França després de molts anys s'han disculpat i aquí ningú s'ha disculpat.⁴⁷

⁴⁴ Aquests dos olesans afincats a França van escriure a la família de l'Eduard l'any 1945 informant-la dels llocs on havien estat l'Eugeni i l'Eduard a França fins a ser deportats a Mauthausen.

⁴⁵ Els stalags són camps de presoners de guerra.

⁴⁶ Trèveris es trobava prop de la frontera de Luxemburg.

⁴⁷ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

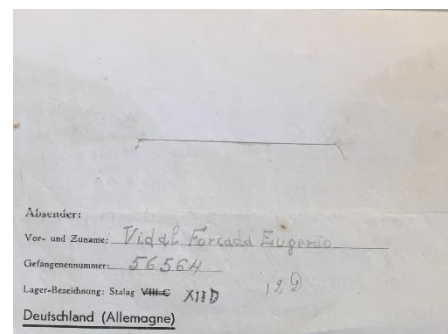
L'Eugeni escriu quatre ratlles a la família –no n'hi deixen escriure més– on els diu que el seu estat de salut és immillorable, en l'ànim de no preocupar la família i on demana que l'escriguin. L'Eduard Boada es troba amb ell i demana que facin saber a la seva família que també està bé.

Apreciados, ahora, hijo y familia toda. Que vuestra salud sea completa, como hasta el momento la mía sigue inmejorable.

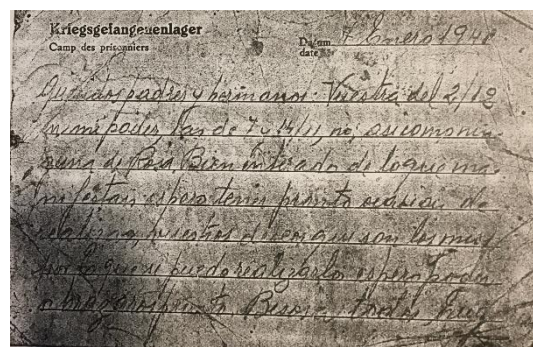
Después de tanto tiempo que no había podido daros nuevas mías, hoy aprovecho la ocasión para mandaros estas líneas, que no sean extensas como yo quisiera porque no puedo escribir más que esta carta, ya darás recuerdos míos a Larraza y que me escriban ya que no puedo escribirles, si más adelante tengo ocasión les escribiré también a ellos.

Como podéis ver por mi dirección que esta que va en el sobre, que puede copiar la exactamente como va escrita, tu podrás bien comprender que me encuentro en Navarra, junto conmigo está Eduard, que ya dirás a su familia que se acuerda bien.

A pesar de todo yo estoy completamente bien y estoy bien respetado, lo único que me inquieta es el tiempo que lleva sin recibir vuestras, en qué días a todo que si no lo es es porque no puedo que ellos no digan de qué ánimo. Por mucho amor a mi familia, des recuerdos a todos y te recibí bien y te quiero.

Carta enviada el 21 d'octubre de 1940 des de l'Stalag VIII C, segons l'anvers, o des de l'Stalag XII D, segons el revers on el nom està escrit a mà. Font: M. Rosa Vidal

Carta enviada des de l'Stalag XII D al seu pare, Guillermo Vidal, 7 de gener de 1941. Font: M. Rosa Vidal

Franco es va desentendre dels republicans espanyols exiliats a França, de manera que aquests es van convertir en apàtrides i van perdre la seva condició de presoners militars ja que a més el govern de Vichy no els va reconèixer com a soldats de l'exèrcit francès perdent així el seu status militar. D'aquesta manera, es decidia el destí d'aquests espanyols cap als camps de concentració nazis. Els republicans espanyols foren els primers deportats que sortiren del territori francès.⁴⁸

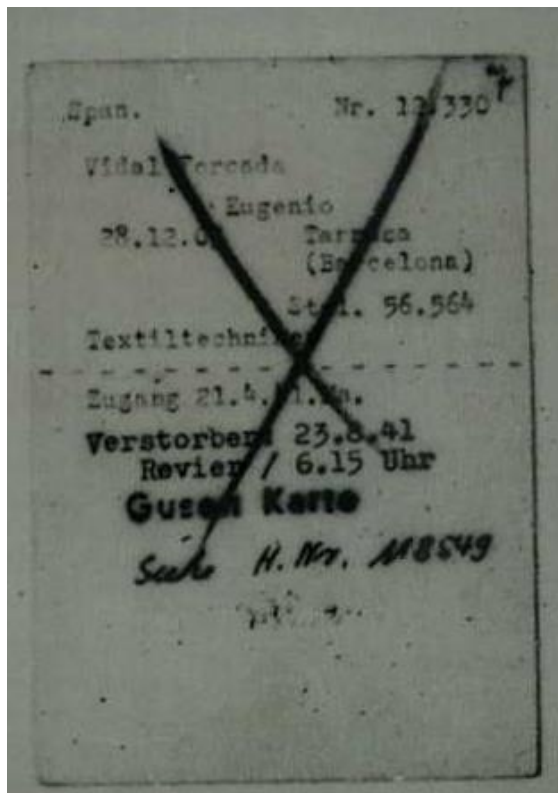
De l'Stalag XII l'Eugeni en sortirà el 22 de gener de 1941, per ser deportat al camp de Mauthausen (Àustria) on hi arriba el 25 de gener de 1941. Aquest dia, ingressaren al camp 775 republicans.⁴⁹ Se li assigna el número de matrícula 3429. El 21 d'abril de 1941 és traslladat al subcamp de Gusen, matrícula 12.330, on morirà el 23 d'agost de 1941. A aquest camp, a partir de gener de 1941, les SS començaren a traslladar els presoners més desvalguts, amb un estat de salut precari.

KL. MAUTHAUSEN		T/D Nr.
NAME: VIDAL- FORCADA, Eugenio		7 0 4 8 1 2
Geb.-Datum: 28.12.1903	Geb.-Ort: Terrasa	Häftl.-Nr.: 12 330
Häftl. Pers. Karte ☐	Korrespondenz ☐	Dokumente: 2
Häftl. Pers. Bogen ☐		Inf. Karten:
Effektenkarte ☐		Bemerkungen:
Schreibst.-Karte ☐		
Nummernkarte ☒		
Blockkarte ☐		
Revierkarte ☐		
Krankenblätter ☐		
Todesfallaufnahme ☒		Umschlag-Nr.:
Todesmeldung ☐		
Sterbeurkunde ☐		

Fitxa de l'Eugeni Vidal del camp de Mauthausen. Font: Arolsen archives

⁴⁸DREYFUS- ARMAND Geneviève (2000), Op. cit., pàg.119.

⁴⁹ <https://idoc.pub/documents/los-ultimos-espaoles-de-mauthausen-carlos-hernandez-eljqeyx2m741>

Document de Gusen on consta la data i l'hora que va morir l'Eugeni Vidal. Font: Arolsen archives.

Com assenyala Dreyfus,

Uns 7.200 republicans espanyols van ser enviats a Mauthausen i als camps annexes com Gusen, on van ser utilitzats per treballar a les pedreres de granit. El kommando de Gusen era el lloc més terrible ja que el 80% de les defuncions es produïren aquí. Prop de 5000 espanyols van perdre la vida en el complex de Mauthausen. La quasi totalitat dels deportats procedien de les CTE capturades pels alemanys durant la primavera de 1940.⁵⁰

La família va estar molt de temps sense saber res d'ell. Ja no arribaven cartes. Ningú sabia que l'Eugeni havia mort a Gusen. Durant quatre anys la família no va tenir cap mena de notícia d'ell.

La Rosa, la seva dona, vivia angoixada, pendent sempre del carter, per si arribava alguna carta. Segons la M. Rosa, la seva mare va entrar en una mena de depressió. Un dia, ens explicà ella,

el Dr. Blanxart, metge reconegut d'Olesa, la va veure bastant malament i la va intentar convèncer que es fes amb la idea que el seu marit era mort⁵¹.

⁵⁰ DREYFUS- ARMAND Geneviève (2000), Op. cit., pàg. 121-122

⁵¹ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

Amtegericht Mauthausen
 Angelegte 2 SEP 1941
 Geschäftszahl 24 A V. 38/41

Todfallsaufnahme,

Aufnahmeschl
 errichtet am 26. August 1941 in Mauthausen

1. Vor- und Zuname des (der) Verstorbenen (bei verheirateten Frauen auch Familiennamen): Eugenio Vidal -forcada
2. Beschäftigung: Techniker (Häftling)
3. Alter (Tag der Geburt): 26. Dezember 1903 zu Terrasa
4. Religion: kath.
5. Familienstand (ob ledig, verheiratet, verwitwet, gericht. geschieden):
6. Heimatstaatsbürgerschaft, Staatsangehörigkeit: Spanien
7. Ordentlicher Wohnsitz, Wohnung:
 (Wenn der Verstorbene unter Vormundschaft stand oder entmündigt war, ist das Pflegschaftsgericht anzugeben und das Dekret des Vormunds (Kurators, Beistandes) beizuschließen.)
 Olesa de Montserrat c. Angelmo Clave 74
8. Sterbetag und Sterbeort: 23. August 1941 gegen 6.15 Uhr EL Mauthausen

Werk Stroh. No. 4 (Todfallsaufnahme)

Primer full d'un qüestionari on consten les dades personals de l'Eugeni i la data i l'hora de la seva mort. Font: Arolsen Archives.

La Rosa es va anant fent amb aquesta idea, i es va anar sobreposant al dolor per tirar endavant la família. Comptava amb l'ajut dels seus pares amb qui se'n va anar a viure ja que no es veia en cor de pagar el lloguer del pis on vivien amb l'Eugeni i també va tornar a treballar, a l'estiu de 1939, a la fàbrica Dalmases.

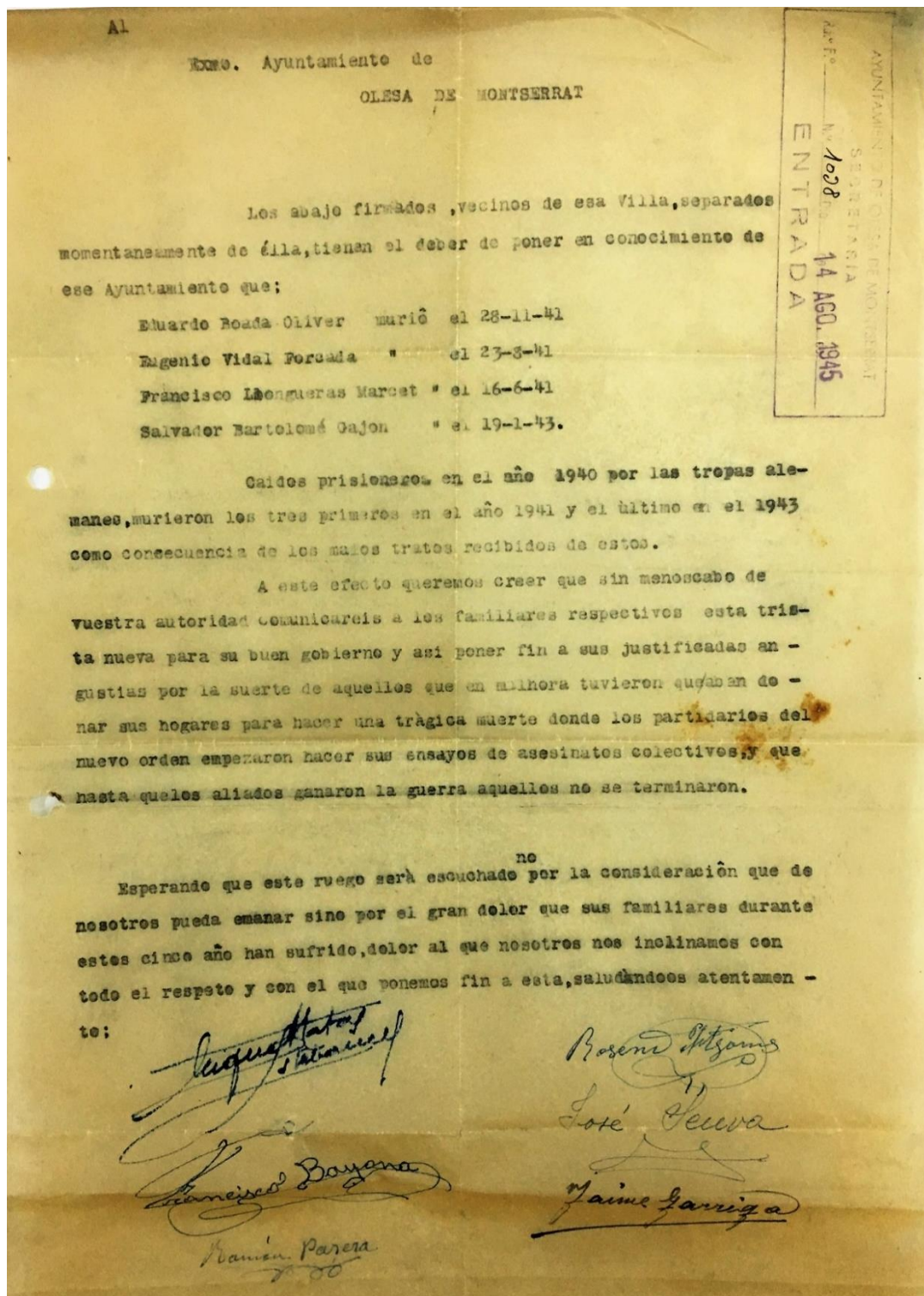
La capitulació d'Alemanya, el mes de maig de 1945, davant les forces aliades va posar fi a la guerra a Europa. Es comença a saber la veritat sobre l'horror nazi explicat de la mà dels seus supervivents. A principis dels anys cinquanta el govern francès va enviar al règim franquista els certificats de defunció dels espanyols morts en camps nazis, però aquest els va ocultar i no va comunicar-ho mai a les famílies. Gràcies a la informació

Rosa Jové amb la seva filla M. Rosa. Font: M. Rosa Vidal.

facilitada pels supervivents o amics exiliats que seguien a França moltes persones van conèixer el destí que van patir els seus familiars. En el cas d'Olesa, a l'agost de 1945 un grup d'exiliats olesans adreça una carta a l'Ajuntament d'Olesa on informen de la mort de quatre persones víctimes de la repressió nazi i demana que comunicui aquesta trista notícia als seus familiars. La carta està signada per Miquel Matas, Francisco Bayona, Josep Seuva, Ramon Parera, Rosend Mitjans i Jaume Garriga.⁵²

⁵² Ramon Matas, Ramon Parera i Jaume Garriga, van ser alcaldes d'Olesa durant la Guerra Civil. Rosend Mitjans va ser regidor. Tots ells eren militants d'ERC.

Carta dirigida a l'Ajuntament d'Olesa on un grup d'olesans exiliats informen de la mort de quatre deportats, entre ells, l'Eugeni. 1945. Font: AHMO

Al cap de pocs dies de rebre la tràgica notícia, la família de l'Eugeni i de l'Eduard contacten amb Miquel Matas perquè els ajudi a saber com i quan van ser deportats als camps nazis i en quin camp van morir.

El 26 de setembre de 1945, Miquel Matas i Josep Seuva, que aleshores vivien a Blagnac, un poblet situat a quatre quilòmetres de Toulouse, escriuen una carta als pares de l'Eduard Boada, el Gaietà i la Carme, on expliquen el que han pogut esbrinar de l'Eugeni i l'Eduard, que sempre van estar junts, i el camp nazi on moriren.

Blagnac, 26-9-45

Apreciados amigos Gayetano, Rosa, Maria, Carmen y pequeño. Enseguida que termino de recibir vuestra carta he hecho junto con Seuva y su señora gestiones con objeto de dar satisfacción a vuestra petición.

Nos hemos dirigido al ministerio de su competencia y aunque tardaran algunos días en contestar esperamos que nos facilitarán vuestra demanda pero por adelantado voy a daros informes particulares de él i de Vidal por si creéis con estos datos dirigiros al consulado francés que quizá os facilitarán con más rapidez lo que necesitáis y quien sabe si hasta pudiendo obtener este reconocimiento pudiera tener repercusiones ventajosas por otra parte (...)

En junio de 1940 cayeron prisioneros y fueron considerados como prisioneros de guerra puesto que por el gobierno y mando francés estaban clasificados como soldados militares. A partir de aquí estuvieron a Epiral (Vosgues) de donde les trasladaron en Alemania a Gefangeimuiet (...) De ahí, en virtud de tratados que no sabemos con exactitud fueron transferidos a Mauthausen, en Enero (25) 1941 (...)⁵³

Rosa Jové, esposa de l'Eugeni, i la seva filla M. Rosa, anys cinquanta
Font: arxiu M. Rosa Vidal

Cal dir que les dades que aporten aquests olesans en aquesta carta dels stalags i camps nazis on van estar són les mateixes que trobem actualment al web *Deportats catalans i espanyols als camps nazis* del Memorial Democràtic.

La mort de l'Eugeni trasbalsà totalment la família, l'esperança del seu retorn, malgrat que feia més de quatre anys que s'anaven fent a la idea que podia estar mort, s'esvaí del tot.

El seu amic Eduard Boada, nascut a Olesa el sis de juny de 1904, tingué també el mateix final tràgic. Ells van estar junts tots aquests anys, des del camp de Septfonds fins a Gusen.

A l'octubre de 1940 l'Eduard va estar empresonat a l'Stalag VIII C a Sagan, amb el núm. de matrícula 56768 i posteriorment a l'Stalag XII D, Trier, d'on sortí el 22 de gener de 1941 per ser traslladat a Mathausen on ingressà el 25 de gener amb la matrícula núm. 4614. El 20 d'octubre de 1941 és traslladat a Gusen, amb la matrícula 14238, on morí el 28 de novembre de 1941. Quan arriba a Gusen, l'Eugeni, el seu amic, ja estava mort.

⁵³ Carta de Miquel Matas i Josep Seuva del 26 de setembre de 1945. En la carta expliquen l'internament de l'Eugeni i de l'Eduard als camps francesos, el seu pas per les CTE i pels stalags. No hem transcrit tota la informació perquè ja s'han anat detallant al llarg del document. Arxiu M. Rosa Vidal.

L'any 1953 es va aprovar la Llei Federal alemanya relativa a la indemnització de les víctimes de la persecució nacionalsocialista, modificada al 1956 i de nou el 1965. És l'anomenada llei BEG⁵⁴

L'any 1958 Rosa Jové va poder iniciar els tràmits per obtenir la indemnització que el govern alemany atorgava als familiars de les persones deportades als camps de concentració. Era el primer reconeixement que es feia al seu marit.

La Família es va moure per aconseguir el certificat de defunció que els va ser emès per la Creu Roja Internacional, amb seu a Suïssa, on consta que va morir de pneumònia.

Certificat de defunció de l'Eugeni Vidal emès per la Creu Roja Internacional, 18 abril de 1958. Font: M. Rosa Vidal

Al 1960, Rosa Jové, va començar a cobrar una pensió vitalícia, a més dels endarreriments que li pertocaven, del govern alemany. La mare que treballa durant molts anys fent doble jornada, al matí a la fàbrica Dalmases, i a la tarda

⁵⁴ Acabada la Segona Guerra Mundial, es crea a París la Federació Espanyola de Deportats i Internats Polítics (FEDIP) que treballarà per aconseguir que el govern alemany reconegui i inclogui en la llei d'indemnitzacions (BEG) les famílies dels supervivents i morts residents a Espanya. La FEDIP tramitarà la documentació necessària per aconseguir que molts espanyols deportats als camps nazis rebessin una pensió del govern alemany. Font: GABILANES LASO, José Luís. "Leoneses en los campos nazis". *Estudios humanísticos. Historia* nº 4, 2005, pàg. 316

fent jerseis a casa seva, quan va rebre aquesta pensió va veure que no tenia necessitat de treballar i va deixar la fàbrica.

No serà fins a l'any 1966 que la Rosa Jové rebi el comunicat oficial del Ministerio de Justicia on li comuniquen que pot reclamar una indemnització del govern de la República Federal d'Alemanya. Ella, com hem explicat, ja cobrava una pensió.

MINISTERIO DE JUSTICIA
DIRECCIÓN GENERAL
DE LOS REGISTROS Y DEL NOTARADO
REGISTRO CIVIL CENTRAL
SAN BERNARDO, 25
TELÉFONO 232 09 24
MADRID-8

Madrid: 17 de Agosto de 1.966.
N.º folio: 4.000 bis/66.
Asunto: Indemnización a víctimas españolas en campo de concentración nacionalsocialistas.
Destinatario: Dª ROSA JOVÉ.
C/ Sastre num 43.
OLESA DE MOSEHAT (Barcelona)

4262

El Estado de la República Federal Alemana, dictó con fecha 14 de Septiembre de 1965, Ley por la que se compromete a indemnizar por detención, daños o muertes ocurridos en los campos de concentración nacionalsocialistas, siempre que la reclamación se efectúe antes del 30 de Septiembre del corriente año.

Con objeto de facilitar las posibles reclamaciones de los interesados, Se comunica a V. con el ruego de que, con la máxima urgencia, y por la vía que estime mas idonea, haga saber a los mismos, que en este Registro Civil Central obra comunicación oficial del Ministerio francés de Excombatientes y Víctimas de guerra en la que aparece que

D. Eugenio VIDAL PORCADI.
nacido en TARRASA
el 28 de Diciembre de 1.903.
falleció en GUSEN (Austria).
el 23 de Agosto de 1.941.
figurando como dirección de la familia la siguiente:

La reclamación de indemnización puede presentarse, en cualquiera de los centros siguientes:

- Presidencia del Gobierno de Colonia (Regierungspresidenz Köln, Krebsgasse).
- Embajada de España en Bonn, (Schlossstrasse 4, Bonn).
- Dirección General de Relaciones Económicas del Ministerio de Asuntos Exteriores de Madrid.

EL ENCARGADO DEL REGISTRO CIVIL CENTRAL.

NOTA: a la solicitud de indemnización puede acompañarse el presente escrito.

El Ministerio de Justicia informa a Rosa Jové que té dret a percebre una pensió del govern alemany.
Font: M. Rosa Vidal

L'any 2004, el Govern francès aprova per llei que les vídues i els fills dels republicans i republicanes que van ser deportats als camps nazis des de França poden rebre una indemnització. Amb aquest decret, França reconeix així la seva implicació en les deportacions que els nazis van fer des del seu territori.

Més endavant, la nostra testimoni, la M. Rosa Vidal, com a orfe, va cobrar també una indemnització del govern francès,

L'any 2004 va sortir una notícia que el govern francès indemnitzava les viudes i orfes. De França hi havia viudes i fills, però clar quan es va dir que es podia cobrar quasi totes les viudes eren mortes. Van dir, aquests fills s'ho van passar molt malament, doncs els indemnitzem.⁵⁵

⁵⁵ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

LA NOSTRA INFORMANT: M. ROSA VIDAL JOVÉ

M. Rosa Vidal Jové és filla de l'Eugeni Vidal i de la Rosa Jové. Va néixer a Olesa de Montserrat el 13 de juliol de 1936. Està casada amb Josep M. Margarit i tenen tres filles: La Montserrat, La Paquita i la M. Teresa. La M. Rosa treballà a la fàbrica Dalmases fins que es va casar.

La M. Rosa ens explica que durant molt de temps no va conèixer el relat exacte de la història del seu pare. La seva mare sempre li deia: *si et pregunten, sobretot digues que el pare ha mort a la guerra. Digues això i prou!*.⁵⁶ De manera que poca cosa més coneixia ella. Una de les coses que recorda de petita és que va fer la comunió més tard, perquè a casa anaven esperant que el pare tornés.

La seva mare no es va sentir mai marginada pel fet que el seu marit hagués hagut d'exiliar-se, per ser la dona d'una persona classificada com a no adepte al règim. No va patir així, el que van viure altres famílies de represaliats, on moltes persones del poble no volien relacionar-s'hi massa perquè això els podia portar problemes amb la Dictadura o bé perquè feien cas de la propaganda franquista que estigmatitzava aquestes famílies. La seva mare es feia amb tothom i mai a la vida ningú li havia dit res de la seva situació.

La Rosa Jové treballava a la fàbrica Dalmases (tèxtil) i a les tardes, a casa seva, feia jerseis a mà que la gent li encarregava. A casa seva hi anava tothom, també moltes dones de famílies de dretes,

i si preguntes per ca la "llagardera"—motiu de la família— et diran que feia molts bons jerseis i a casa meva pujava el millor d'Olesa, gent de categoria... mai a la vida li havien parlat del meu pare, de si eren rojos. La meva mare es va fer amb tothom i ella no parlava mai de res. Tenia dones que l'ajudaven a fer mitja. A casa sempre hi havia gent.⁵⁷

La M. Rosa recorda els tràmits que van fer perquè la seva mare cobrés la pensió de viudetat d'Alemanya,

Això va començar a l'any 1957 o 1958, quan la meva mare va rebre una carta d'un advocat de París ... me'n recordo molt, explicant que a Alemanya, a tots els que havien mort en un camp de concentració, els indemnitzaven i els pagaven una pensió fins que es morissin. Aleshores, vam anar al consolat alemany, que hi havia un senyor que ens va atendre molt bé, sort em van tenir d'ell que ens va explicar el que havíem de fer, fins que al 1960 vam rebre una carta dels endarreriments i del que cobraria cada mes. Quan ja feia un any o dos que teníem els papers arreglats, va sortir un escrit petitet al diari, me'n recordo bé, dient que el govern alemany indemnitzava les viudes dels deportats, però nosaltres ja ho teníem tot fet⁵⁸.

Més endavant, el govern francès va indemnitzar les viudes o els fills dels exiliats republicans i aleshores la M. Rosa va començar a cobrar també,

⁵⁶ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

Quan va passar tot això de França que indemnitzaven els fills, jo només vaig portar una carta de Septfonds al consolat francès i em van dir: només amb el sobre de la carta ja en tenim prou, la carta vostè se la queda!

El fill de l'Eduard Boada, el Gaietà, també en va tenir prou ensenyant una carta enviada des de Septfonds⁵⁹.

La M. Rosa va voler anar a Mauthausen, però per no tornar-hi. La seva mare, en canvi no hi va voler anar mai. Quan ella es va morir, la M. Rosa va decidir anar al lloc on va morir el seu pare,

Vaig dir a les meves filles: ha sobrat això de l'herència de l'àvia, i amb aquests diners vull anar a Mauthausen, la que vulgui venir que s'apunti!. I sí, vam anar-hi 5 dones: jo amb les meves tres filles i l'Elisenda, la meva neta. Vam passar uns dies molt macos, va ser molt emotiu. Vàrem anar també a Gusen, i hi vàrem portar un ram de flors que vam posar al crematori. Totes li vam fer un escrit, que vam deixar allà, amb els altres que hi ha.⁶⁰

M. Rosa Vidal a Gusen, 2003. Font: M. Rosa Vidal.

Més endavant, es va organitzar un viatge per anar a veure la representació de la Passió que cada deu anys es fa a la població d'Oberammergau, Alemanya. La M. Rosa s'hi va apuntar. El viatge incloïa la visita a Mauthausen, i malgrat que ella havia dit: *aquest és un lloc per no tornar*, hi va tornar,

A Mauthausen em vaig emportar un ram d'olivera i ginesta lligat amb un llaç amb les 4 barres i el vaig deixar allà. Tothom estava emocionat però ningú em va dir res sobre el meu pare. Quan saps que algú dels teus ha estat allà, no tens ganes de tornar-hi... quan veies les escales de la cantera, que els feien pujar unes pedres... el meu pare no va aguantar gaire, per això el van portar a Gusen, perquè no estava bé.⁶¹

Més endavant, la M. Rosa es va associar a l'Amical de Mauthausen. Ens comenta que va assistir a una xerrada realitzada per l'Enric Marco i que va quedar molt impressionada per la informació que els va donar i per les coses tant interessants que explicava dels nazis i dels camps de concentració. Va sortir convençuda que algú els estava explicant la veritat del que havia passat.

Més endavant, va quedar molt decebuda en saber que E. Marco no havia estat mai en un camp de concentració. Aleshores, l'Elisenda, la seva neta, estava fent un treball de recerca sobre la vida de l'avi i totes dues havien assistit a una xerrada que l'Enric Marco va fer sobre Mauthausen. Quan els mitjans de comunicació van destapar la notícia que aquest senyor no havia estat mai deportat, l'Elisenda es va disgustar molt.

⁵⁹ M. Rosa Vidal, entrevista citada.

⁶⁰ Ibídem

⁶¹ Ibídem.

Un dia, em van trucar de TV3- tot era cosa de la meva neta– i em van preguntar la meva opinió: Vostè senyora com se sent? Jo, ràbia, però no puc dir que estigui enfadada perquè ell explicava totes les veritats i gràcies a ell ens vam “enterar” de moltes coses que van passar. I em van dir si volia anar a la tele per parlar-ne, però vaig dir que no⁶².

La M. Rosa no va voler mai involucrar-se en el món de la política, ella i la seva família ja havien patit prou per aquest fet, *A les meves filles els hi havia inculcat tant que no es possessin en política!*⁶³

Amb l'arribada de la democràcia els van demanar que s'afiliessin a Convergència i Unió, però no van voler fer-ho mai,

No ens posarem mai en política perquè el meu pare va morir en un camp de concentració. Jo tinc les meves idees, tothom té les seves idees, però aquí a casa meva no es parla de política, ja vam quedar escarmentats.⁶⁴

⁶² M. Rosa Vidal, entrevista citada.

⁶³ *Ibídem*

⁶⁴ *Ibídem*